VELIUONA

Dovilė Baltramiejūnaitė,
Gintautas Vėlius

Tyrimai Veliuonos senamiestyje

2009 m. gegužės mėnesį Veliuonos piliakalnio, vadinamo Gedimino kapu (2053), bei Veliuonos piliakalnio II su papiliu (23902) aplinkoje, Veliuonos senamiestyje (13009) (Jurbarko r.) buvo atlikti archeologiniai tyrinėjimai. Tyrimus nulėmė numatomi esamo kelio rekonstrukcijos darbai. Buvo planuojama kelią, jungiantį Veliuonos miestelio centrą su Kauno–Jurbarko plentu, praplėsti, pakeisti dangą, įrengti lietaus vandens kanalizavimo sistemą, atlikti kitus rekonstrukcinius darbus.

1 pav. 2009 m. Veliuonoje tyrinėtų šurfų bei perkasos situacijos planas: 1 – šurfas; 2 – perkasa. G. Vėliaus brėž.

Fig. 1. The situation plan of the test pits and trench excavated in Veliuona in 2009: 1 – test pit; 2 – trench.

Žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai kelio aplinkoje buvo atlikti dar 2007 m. (*ATL 2007 metais*, V., 2008, p. 129–137), ištirtos 2 perkasos (14 ir 20 m² dydžio) bei 17 šurfų po 4 m². 2009 m. tyrimai vykdyti kelio vietoje, numatomo įrengti lietaus vandens kolektoriaus trasoje (1 pav.).

Veliuonos piliakalnius skiria 30 m pločio ir 17 m gylio griovys. Numatomas rekonstruoti kelias eina šiuo grioviu, supa Veliuonos piliakalnį II iš ŠR pusės ir užkyla į gretimą kalvą link miestelio centro. Lietaus vandens kolektorių buvo numatyta įrengti minėtame griovyje tarp piliakalnių bei apačioje, piliakalnių papėdėje, esamo Kauno–Jurbarko plento link. Ši vieta patenka į paminklinę Veliuonos senamiesčio teritoriją.

Archeologiniai tyrimai buvo atliekami būsimo lietaus vandens kolektoriaus vietoje, vadovaujantis UAB „Kelprojektas“ pateiktu kelio rekonstrukcijos projektu – topografiniu planu. Iš pradžių kas 20 m kasti 6 šurfai po 4 m² kiekvienas. Kultūriniai sluoksniai aptikti tik šurfuose 1–3, esančiuose piliakalnių papė-

2 pav. Veliuonos piliakalnis, vadinamas Gedimino kapu, iš P pusės XX a. pradžioje. L. Kšivickio nuotr., VDKM 2112.

Fig. 2. The Veliuona hillfort site, also known as the Grave of Gediminas, as seen from the S in the early 20th century.

dėje. Tarp šių šurfų matuota 2 m pločio perkasa, pratęsiant ją dar 10 m į Š link šurfo 4, kuriame kultūrinių sluoksnių jau nerasta. Bendras tirtos perkasos ilgis 37 m, plotas 74 m^2. Šurfuose 4–6 nukasus po akmenimis grįstu keliu buvusį supiltinį smėlio gruntą, maždaug 40 cm gylyje atsidengė molio įžemis. Akmenimis grįstas kelias šioje vietoje buvo įrengtas tarpukariu, anksčiau jo čia nebuvo. XX a. pradžios L. Kšivickio darytoje Veliuonos piliakalnio, vadinamo Gedimino kapu, fotografijoje dabartinio kelio vietoje matyti didelis medinis pastatas su kolonomis iš galų paremtu stogu (2 pav.). Matyt, tarpukariu įrenginėjant kelią tarp piliakalnių, dalis grunto buvo nukasta, siekiant sumažinti įkalnės kampą. Todėl šurfuose 4–6, iškart po akmenimis grįsto kelio supiltinio smėlio pagalve, atsidengė molio įžemis ir nebuvo aptikta jokių radinių ar objektų, sietinų su piliakalnių naudojimo laikotarpiu.

37 m ilgio bei 2 m pločio ***perkasa*** buvo orientuota PV–ŠR kryptimi. Ji kasta taip, kad į ją patektų šurfai 1–3, kuriuose aptiktas kultūrinis sluoksnis. Perkasos vietoje sluoksnis pasiektas 80 cm gylyje, prieš tai išrinkus akmenų grindinį bei nukasus po juo buvusį supiltinį smėlį. Kultūrinio sluoksnio stratigrafija perkasos vietoje parodė, kad ši teritorija ne kartą buvo apsemta Nemuno potvynių metu. XVII–XIX a. datuojamas kultūrinis sluoksnis perkasos P gale yra apie 2,5 m storio. Į Š pusę jis plonėjo ir perkasos Š krašte baigėsi.

Vieno metro atstumu nuo perkasos P galo 2 m gylyje aptiktas čia buvusios sienos mūrinis pamatas, orientuotas R–V kryptimi. Pamatas 60 cm pločio, sumūrytas iš iki 40 cm skersmens lauko akmenų bei raudonų plytų duženų. Kadangi į perkasą pateko tik viena iš čia stovėjusio pastato sienų, tikslesni jo išmatavimai lieka neaiškūs.

9 metre nuo perkasos P galo apie 1,3 m gylyje aptiktas neaiškios paskirties 1x0,7 m dydžio pamatas, sumūrytas iš didelių, iki 70 cm skersmens akmenų, sveikų bei pusinių raudonų plytų, kurių dalis su braukomis. Panašus pamatas surastas ir 1,7 m į Š nuo aptiktojo. Panašu, kad šie ne pastato sienų pamatai buvo skirti kolonoms paremti. Tokias kolonas matome L. Kšivickio XX a. pradžios fotografijoje, čia stovėjusio pastato R gale (2 pav.). Gali

būti, kad pastato V gale buvo analogiškos kolonos, kurių pamatai surasti tyrinėtoje perkasoje.

15 perkasos metre, skaičiuojant nuo jos P pusės, 1,5 m gylyje nuo buvusio kelio paviršiaus atsidengė R–V kryptimi orientuota sienelė iš lauko akmenų. Tokia pati sienelė, orientuota R–V kryptimi, aptikta už 4 m į Š nuo minėtos sienelės. Akmenys įvairaus dydžio, iki 30 cm skersmens. Tarp akmenų jokio skiedinio nebūta, todėl sienelės apgriuvusios, dalis akmenų nuvirtę. Kadangi akmenys palyginti nedideli, taip pat nesurišti tarpusavyje, aptiktos akmenų sienelės pamatais nelaikytinos. Galbūt tai yra čia buvusio rūsio sienų sutvirtinimai. 2,5 m gylyje buvo pasiektas menamo rūsio dugnas, aptiktos lentinių grindų liekanos, ties V sienele į įžemį įleista 40 cm skersmens medinė drenažinė statinė. Menamo rūsio užpilde aptikta daug šiukšlių – XVII–XVIII a. buitinės keramikos šukių, gyvulių mėšlo, potvynių sunešto smėlio tarpsluoksnių.

Kultūriniame sluoksnyje surinkta daugiau kaip 4500 keramikos šukių. Didžioji dalis jų yra pilkos spalvos redukuota XVII–XVIII a. keramika – puodų, dubenų, ąsočių fragmentai. Taip pat surasta molinių keptuvių kojelių, žvakidžių fragmentų. Surinkta apie 500 gyvulių kaulų. Kultūrinius sluoksnius gana gerai datuoja aptikti plokštiniai kokliai, kurių surasta arti 200 fragmentų. Dalis koklių dekoruoti maureskos motyvu (3 pav.), kas būdinga XVI a. pabaigai – XVII a. pradžiai. Aptikti keli fragmentai, puošti bichromine technika (4 pav.), taip pat XVII a. būdingi plokštiniai kokliai, dengti žalia glazūra, bei friziniai kokliai su cherubino motyvu (5 pav.). Surasti radiniai rodo tam tikrą ūkinės veiklos pagyvėjimą šioje Veliuonos miestelio dalyje XVII a. ir

3 pav. Perkasoje iki 1 m gylyje aptikti plokštinių koklių fragmentai. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 3. Fragments of panel stove tiles (Blattkacheln) discovered at a depth of up to 1 m in the trench.

4 pav. Perkasoje 1–1,5 m gylyje aptikti plokštinių koklių fragmentai. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 4. Fragments of panel stove tiles discovered at a depth of 1–1.5 m in the trench.

0 5 cm

5 pav. Perkasoje 1,5–2 m gylyje aptikti frizinių ir plokštinių koklių fragmentai. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 5. Fragments of cornice (Gesimskacheln) and panel stove tiles discovered at a depth of 1.5–2 m in the trench.

0 5 cm

6 pav. Perkasoje ant įžemio aptikti XIV a. apžiestos keramikos fragmentai. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 6. Fragments of 14th-century partly thrown ceramics discovered on top of the sterile soil in the trench.

ūkinę stagnaciją, būdingą šio regiono miesteliams XVII a. pabaigoje – XVIII a.

Piliakalnių naudojimo laikais datuojamų objektų neaptikta. Nerasta ir čia galėjusių būti gynybinių griovių ar pylimų liekanų. Tik perkasos Š ketvirtyje, ant žvyringo įžemio aptikti 9 apžiestos, bangele ornamentuotos keramikos fragmentai, datuojami XIV a., ir gyvulių kaulų. Viena šukė dekoruota ne tik bangelėmis, bet ir voleliu su įstrižais įrėžimais (6 pav.). Tuo pačiu laikotarpiu datuotini taip pat jau įžemyje aptikti 2 arbaleto strėlių antgaliai keturkampio skersinio pjūvio plunksnomis.

The investigation in Veliuona Old Town

In 2009, six test pits (each 4 m^2) and a 37 x 2 m trench (Fig. 1) were excavated in the vicinity of the Veliuona hillfort site, which is also called the Gedimino kapas, (Fig. 2) and the Veliuona II hillfort and fortified settlement sites in Veliuona Old Town (Jurbarkas District).

Over 4500 ceramic sherds, the majority of which are grey 17th–18th-century ceramics fired in reduction: fragments of pots, bowls, and pitchers, were collected in the cultural layer. Fragments of clay frying pan feet and candlesticks were also found. About 500 animal bones were collected. The cultural layers were accurately dated by the discovered panel stove tiles (*Blattkacheln*), of which close to 200 fragments were found. Some of the tiles were decorated with Moorish designs (Fig. 3), which were characteristic of the late 16th – early 17th centuries. Several fragments of bichrome tiles (Fig. 4) as well as panel stove tiles with green glaze and cornice stove tiles (*Gesimskacheln*) with cherub designs (Fig. 5) characteristic of the 17th century were found. The discovered finds show a certain revival of economic activities in this part of Veliuona in the 17th century and the economic stagnation

characteristic of this region's towns in the late 17th–18th centuries.

No objects dating to the period when the hillfort was occupied were discovered. Animal bones and nine fragments of 14th-century partly thrown ceramics with wavy designs were discovered just on top of gravelly sterile soil in the trenches in the N quarter. One sherd was decorated not only with a wavy design but also a small ridge with oblique scoring (Fig. 6). The two crossbow bolt heads with square cross-section blades discovered in the sterile soil should be dated to the same period.

VILNIUS

Simonas Aleksandravičius,
Tauras Poška

Žvalgomieji tyrinėjimai ir tyrinėjimai Barboros Radvilaitės gatvėje 7

2009 m. atlikti archeologiniai tyrinėjimai Vilniuje, Barboros Radvilaitės gatvėje 7, pastato PV korpuso rūsyje, kuriame rekonstrukcijos metu buvo žeminamas grindų lygis. Iš viso ištirtas 136 m² plotas. Darbai vykdyti dviem etapais. Pirmuoju etapu, siekiant nustatyti kultūrinio sluoksnio storį, pobūdį bei rūsio pamatų įgilinimą, atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai – iškasti 3 archeologiniai šurfai. Antruoju darbų etapu, žeminant rūsio grindų lygį, vykdyti išsamūs archeologiniai tyrinėjimai.

Sklypas Barboros Radvilaitės gatvėje 7 yra Vilniaus senojo miesto 21 kvartale. Spėjama, kad XVII a. šioje vietoje galėjo būti jei ne mūrinio, tai bent medinio užstatymo kiemelis – malūnų artumas, Vilnios vaga tam buvo patogi vieta. Pagal istorinius šaltinius, 1790 m. šioje vietoje buvo mūrinis namas su arklide ir vežimine. 1795–1806 m. vykdyta rekonstrukcija, po kurios pastato planas išliko nepasikeitęs iki mūsų dienų. Tokio plano sklypo užstatymas pažymėtas 1808 ir 1845 m. Vilniaus miesto planuose. Architektūrinių tyrimų metu nustatyta, kad ankstyvojo klasicizmo epochos pastatas statytas ant barokinio rūsio, esančio pastato V dalyje, taip pat rūsys praplėstas į sklypo R pusę.

Archeologinių tyrinėjimų metu nustatyta, kad kultūrinio sluoksnio storis Barboros Radvilaitės gatvės 7 pastato rūsyje siekia iki 1,6 m. Išskirti 3 kultūrinio sluoksnio horizontai. Patalpoje 2 fiksuotas XVII a. I puse datuotas 0,2–0,4 m storio kultūrinio sluoksnio horizonto fragmentas, susiformavęs dar prieš esamos rūsio R dalies statybą ir jos metu stipriai apardytas. Patalpose 1 ir 3 apatinis sluoksnis suformuotas įrenginėjant grindinius XVIII a. Patalpoje 3 fiksuotas kalkių sluoksnis, greičiausiai supiltas hidroizoliacijai, taip pat įrengiant grindinius XVIII a.

Tyrinėjimų metu nustatyta, kad paviršiuje buvusios plytų grindys įrengtos XX a. I pusėje. Surasti akmenų grindiniai (patalpos 1 ir 3) datuoti XVIII a. pabaiga. Patalpose 2 ir 3 aptikti akmenų mūro fragmentai, datuojami XVII a. Jie suardyti bei dalinai panaudoti XVIII a. pabaigoje konstruojant ir praplečiant dabartinį pastato PV korpusą.

The field evaluation and excavation at Barboros Radvilaitės Street 7

In 2009 an evaluation and excavation were conducted in the basement at the SW wing of the building at Barboros Radvilaitės Street 7. An area of 136 m² was investigated.